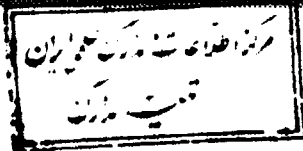

NONA

۱۳۷۸ / ۸ / ۲۰

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی ایران
دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی

بررسی وضعیت طبقه بندی بیماریها در بیمارستانهای
تخصصی - آموزشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی،
درمانی ایران در قیاس با استانداردهای انجمن مدارک پزشکی آمریکا

استاد راهنما:

جناب آقای ابانر حاجوی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر نادر خالصی

5128

نگارش:

منصوره حسین مردی

تهران - تیرماه ۱۳۷۸

۲۷۷۵۷

بسمه تعالی

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران
دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی

بسمه تعالی

۳۴۹۷ - ۵۶ / ۲۶ / پ

۱۳۷۸ / ۱۶ / ۱۴

تصویب نامه پایان نامه کارشناسی ارشد

بدینوسیله اعلام می نماید منصوره حسین مردی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد آموزش مدارک پزشکی پایان نامه خود را تحت عنوان " بررسی وضعیت طبقه بندی بیماریها در بیمارستانهای تخصصی - آموزشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران، در قیاس با استانداردهای انجمن مدارک پزشکی امریکا "

در تاریخ ۷۸/۴/۲۲ به عنوان آخرین شرط دریافت درجه کارشناسی ارشد به هیئت علمی این دانشکده ارائه نموده و مورد قبول واقع شد / م

دکتر سید جمال طبیبی

رئیس دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی

استاد راهنما: ابانر حاجوی

استاد مشاور: فلان خالصی

مشاور آماری: روحانگیز جمشیدی

استاد داور: دکتر بهرام ملکشایی

آدرس - خیابان ولی عصر (عج) بالاتر از ظفر نیش خیابان شهید بابک بهرامی پلاک ۱

تلفن - ۸۰۸۸۸۲۹ - ۸۰۸۸۷۶۳ - ۲۲۲۵۹۹۰

**سپاس بیکران ایزد بی چون را که نه مرا و نه کس را یارای آن نه
که شکروں را آنچنان که سزاوار اوست گزارد، بویژه بر نعمت بی پایان
هدایت و راهنمایی و توفیق پذیرش حق.**

و سپاس بی قیاس آموزگاران بشریت را، مخصوصاً رسول کرامی اسلام (ص)، خاندان پاک و
معصومش و انمه اطهار (ع) که حق آموزش را آنچنان که باید به کمال ادا فرمودند.

و سپاس جمله اساتید عزیزم را که منت گزار فرد فرد ایشانم و با
تشکر و سپاس بی حد از اساتید محترم، جنابان آقایان و سرکار خانم

اباذر حاجوی (استاد راهنما)

دکتر نادر خالصی (استاد مشاور)

روح انگیز جمشیدی (استاد مشاور آمار)

دکتر بهرام دلکشایی (استاد داور)

که بیدریغ مرا راهنمایی و یاری فرمودند.

چکیده پژوهش

از مهمترین طبقه‌بندی‌های پزشکی، طبقه‌بندی بیماری‌هاست. واحد طبقه‌بندی و کدگذاری بیماری‌ها و اقدامات درمانی با بکارگیری سیستم‌های طبقه‌بندی بین‌المللی بیماری‌ها قادر به تسهیل، ذخیره‌سازی، بازیابی و تجزیه و تحلیل داده‌ها جهت کلیه مقاصد مدیریتی، آماری، مالی، آموزشی، تحقیقاتی و پژوهشی می‌باشد.

در این پژوهش توصیفی - تحلیلی، وضعیت طبقه‌بندی بیماری‌ها در بیمارستانهای تخصصی - آموزشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران با استانداردهای انجمن مدارک پزشکی آمریکا مقایسه شده است.

جهت گردآوری داده‌ها بمنظور بررسی وضعیت واحدهای کدگذاری از یک پرسشنامه و بررسی پرونده‌هایی که با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شده‌اند از یک چک لیست استفاده شده است که نتایج حاصل در زمینه بررسی صحت کدگذاری، بررسی میزان ثبت عناصر پیش‌بینی شده در بعضی اوراق پرونده که مطابق با استانداردهای انجمن مدارک پزشکی آمریکاست و بررسی میزان ثبت و صحت مشخصه‌های پیش‌بینی شده در اندکسهای مختلف عبارتست از:

صحت کدگذاری تشخیصهای اصلی در کدهای سه کاراکتری ۹۵/۵٪، چهار کاراکتری ۹۱/۱٪ و پنج کاراکتری ۶۳/۲٪ می‌باشد و ۷۵/۴٪ از کدهای ۴ رقمی و ۴/۷٪ از کدهای سه رقمی اقدامات اصلی صحیح انتخاب شده‌اند.

نتایج حاصل از بررسی اوراق پذیرش و خلاصه ترخیص نشان می‌دهد دو مشخصه شماره پرونده و تاریخ پذیرش (۱۰۰٪) و تاریخ تولد و نام بخش در بیش از ۹۰٪ از پرونده‌ها ثبت شده‌اند.

در برگ خلاصه پرونده بیشترین میزان ثبت به امضاء پزشک اختصاص دارد و برگ گزارش عمل جراحی توجه بیشتر جراحان به ثبت امضاء و نامشان را منعکس می‌کند زیرا در بیش از ۹۷٪ از گزارشها این دو مشخصه ثبت شده‌اند. در برگ گزارش پاتولوژی تنها مشخصه مشترک با

استاندارد یعنی (تشخیص) ۱۰۰٪ ثبت شده است.

میزان ثبت و صحت در اندکس بیماری حاکی از بیشترین میزان ثبت (۹۶/۲٪) متعلق به شماره پرونده و میزان صحت به شماره پرونده، وضعیت بیمار هنگام ترخیص، مدت بستری و نام پزشک معالج می‌باشد. در اندکس جراحی بیشترین میزان ثبت به نام جراح (۹۸/۱٪) اختصاص دارد و اکثر عناصر موجود در آن صحیح ثبت شده‌اند. در اندکس پزشکان کلیه عناصر موجود صحیح ثبت شده و میزان ثبت متغیرهای نام پزشک و شماره پرونده ۱۰۰٪ است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول.....
۱	معرفی پژوهش.....
۲	۱-۱- مقدمه.....
۴	۲-۱- بیان مساله.....
۵	۳-۱- اهمیت پژوهش.....
۷	۴-۱- اهداف پژوهش.....
۷	الف) هدف کلی.....
۸	ب - اهداف ویژه.....
۸	۵-۱- سئوالات پژوهش.....
۹	۶-۱- تعریف واژه‌ها.....
۱۱	۷-۱- محدودیت‌های پژوهش.....
۱۲	فصل دوم.....
۱۲	مروری بر مطالعات گذشته.....
۱۳	۲-۱- چهارچوب پنداشتی (مبانی نظری پژوهش).....
۱۳	۲-۱-۱- تاریخچه <i>ICD</i> .....
۱۴	۲-۱-۲- معرفی <i>ICD - 10</i> .....
۱۷	۲-۱-۳- معرفی <i>ICPM</i> .....
۲۰	۲-۲- تحقیقات انجام شده در کشور ایران.....
۲۳	۲-۳- تحقیقات انجام شده در سایر کشورهای جهان.....

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲۸	فصل سوم
۲۸	روش پژوهش و گردآوری اطلاعات
۲۹	۳-۱- روش پژوهش (نوع پژوهش)
۲۹	۳-۲- جامعه پژوهش
۲۹	۳-۳- نمونه پژوهش و روش نمونه برداری
۳۲	۳-۴- معیارهای انتخاب نمونه
۳۲	۳-۵- محیط پژوهش
۳۳	۳-۶- ابزارگردآوری داده‌ها
۳۳	۳-۷- روش گردآوری داده‌ها
۳۴	۳-۸- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
۳۴	۳-۹- ملاحظات اخلاقی
۳۵	فصل چهارم
۳۵	یافته‌های پژوهش
۳۶	۴-۱- مقدمه
۳۶	۴-۲- بررسی فعالیت واحدهای کدگذاری تحت پژوهش
۳۶	۴-۳- بررسی وضعیت امکانات و تجهیزات واحدهای کدگذاری بیمارستانهای مورد
۴۷	بررسی
۵۲	۴-۴- بررسی عوامل مشکل‌زا در کدگذاری پرونده‌ها
۵۴	۴-۵- بررسی میزان ثبت مشخصه‌های موجود در اوراق پرونده
۶۲	۴-۶- بررسی صحت کدگذاری و طبقه‌بندی بیمارها و اقدامات

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷۱	۷-۴- بررسی عناصر اطلاعاتی اندکس ها.....
۷۲	۷-۴-۱- بررسی عناصر موجود در اندکس بیماری.....
۷۴	۷-۴-۲- بررسی عناصر موجود در اندکس جراحی.....
۷۶	۷-۴-۳- بررسی عناصر موجود در اندکس پزشکان.....
۷۸	فصل پنجم.....
۷۸	بحث و بررسی یافته ها.....
۷۹	۵-۱- خلاصه یافته ها.....
۸۳	۵-۲- نتیجه گیری نهایی.....
۸۵	۵-۳- پیشنهادات برای کاربرد یافته ها.....
۸۶	۵-۴- پیشنهادات برای تحقیقات بعدی.....
۸۷	پیوست.....
۹۱	- منابع فارسی.....
۹۳	منابع انگلیسی.....
۹۶	چکیده انگلیسی.....

فصل اول

معرفی پژوهش

۱-۱- مقدمه

انسان در بدو ورود به وادی معرفت با دنیای پر رمز و راز و انبوهی از مسائل گوناگون و پدیده‌های بیشمار روبرو گردید که به دلیل عدم اطلاع از علل پیدایش و روابط بین آنها و نیافتن پاسخهای لازم، ناگزیر آنها را به مبادی ما فوق طبیعی نسبت داده، ریشه آنها را در آسمانها جستجو می‌کرد و برای موضوعات مختلف ارباب انواع قائل گردید. در دوره تمدن و دانش و حکمت که بر پایه تجربیات و اندوخته‌های علمی اقوام مختلف بنا گردید حکیمی چون سقراط علم را از آسمانها به زمین فرود آورد و دانشمندانی چون حکمای هفتگانه جریان امور عالم را مربوط به اسباب و علل دانستند و به علت و معلول معتقد گردیده، قواعد و اصول را بنیان نهادند و مسئولیت انسان را در تلاش و یادگیری حقایق و به کارگیری آموخته‌های خویش یادآور شدند. ضروری‌ترین اقدام در این زمینه مشخص نمودن موضوع علوم بود. افلاطون امور عالم را به دو گروه مادی (حیوان، نبات، جماد) و معنوی (زشتی، خردی، شجاعت و عدالت و...) تقسیم‌بندی کرد.

ارسطو (معلم اول)، از بزرگترین محققان و متبحرترین حکمای باستان که نوشته‌های فراوان بجا مانده از وی جامع همه معلومات آن زمان بشمار می‌رود به تدوین و تنظیم علم و حکمت پرداخت و شعب و فنون علوم را از یکدیگر متمایز ساخت و موضوع هر علم و قلمرو آن را مشخص و علوم را «طبقه‌بندی» کرد.

فارابی (معلم ثانی) نیز کاروی را پیگیری و تکمیل نمود. این اقدام موثر موجب رونق بازار علم و دانش شد. زیرا با مشخص شدن قلمرو هر علم قابلیت و توانایی و کارایی‌های آن در پاسخ به نیازهای بشر و انتظاراتی را که می‌تواند برآورده سازد معلوم ساخت.

در دوره نوزایی علوم و پای گرفتن شیوه تجربی و اهمیت یافتن آزمایش و ... بر اهمیت طبقه‌بندی تاکید و «طبقه‌بندی» لازمه غیر قابل تفکیک تخصص گردید. گسترش دامنه مسائل و محدودیت زمان لزوم بهره‌گیری از ابزار و وسایل و کارشناسان و اشخاص با قابلیت‌های مختلف را ضروری و تقسیم‌کار و پیدایش تخصص‌های گوناگون را الزامی ساخته است. بنابراین «پزشکی» به

عنوان کهنترین، مهمترین و شریفترین علوم تجربی از جنبه‌های مختلف تقسیم‌بندی شد و رشته‌های گوناگون وابسته به پزشکی به عنوان یاور و همکار پزشکان در امر خدمت به هموعان و کمک به بیماران ایجاد گردید و خود «طب» نیز از جنبه‌های گوناگون و با اهداف متفاوت و به تخصصهای مختلف «طبقه‌بندی» شد.

از آنجاکه در این امر نیز اعمال یک مدیریت موفق و کارآبدون داشتن اطلاعات لازم و کافی و تشخیص صحیح و برنامه‌ریزی و مشخص نمودن مسئولیتها و افراد. انجام‌پذیر نیست لزوم وجود اسناد و مدارکی گویا بخوبی قابل لمس است. همچنانکه تحقیق مفید و موثر در مورد یک پدیده یا موضوع بی توجه به سوابق امر و اقدامات انجام شده در آن زمینه مستلزم دوباره کاری و هدر رفتن نیروها و سرمایه‌های بسیار است و برنامه‌ریزی در هر زمینه بدون در نظر داشتن قابلیتها و امکانات و موانع و مشکلات غیرممکن است. بطوریکه امروزه یکی از نیازهای اساسی و اولویتهای هر سازمان حفظ و نگهداری اسناد مربوط به آن سازمان است که با صرف وقت و هزینه بسیار انجام می‌پذیرد تا اطلاعات لازم و تجربیات بدست آمده از فعالیتهای انجام شده و اقدامات صورت پذیرفته را در برگیرد و مدیریت را در امر برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری یاری رسانده و در اجرای امور کمک کند و انتظارات از سازمان را مشخص سازد. این اسناد و مدارک در سازمانهای پزشکی و مراکز درمانی تصویرگویا و مستندی از کلیه خدمات پزشکی و پیراپزشکی ارائه شده به بیمار می‌باشند که در تعیین میزان خدمات درمانی، نحوه درمان بیمار، محاسبه هزینه‌های درمانی و بهداشتی، آموزش و پژوهش و دعاوی حقوقی و قضایی نقش بسزایی دارد به گونه‌ای که مراقبت پزشکی مناسب و خوب در گروی مدارک پزشکی کافی و کامل تضمین می‌شود (بنجامین^(۱)، ۱۹۸۰، ص ۵۹)

از مهمترین طبقه‌بندیهای رشته پزشکی، طبقه‌بندی بیماریهاست که به دلایل زیر دارای اهمیت می‌باشد و واحد طبقه‌بندی و کدگذاری بیماریها و اقدامات درمانی با به کارگیری سیستم‌ها و روشهای استاندارد طبقه‌بندی بین‌المللی بیماریها و اقدامات درمانی و اعمال جراحی

و ... قادر به تسهیل، ذخیره‌سازی، بازیابی و تجزیه و تحلیل داده‌ها جهت مقاصد مدیریتی، آماری، مالی، آموزشی، تحقیقاتی و پژوهشی می‌باشد.

۱- چون تعداد طبقاتش محدود است کلیه حدود و شرایط بیماری را در برمی‌گیرد.

۲- گروه‌های تشکیل دهنده طبقات به قدری جامعند که هر واژه تشخیصی یا درمانی در یک گروه جا می‌گیرد.

۳- با استفاده از سیستم طبقه‌بندی، مطالعات آماری و تحقیقات پزشکی به راحتی صورت می‌گیرد.

۴- گروهها منحصر به فردند و یک واژه تشخیصی (یا درمانی) در بیش از یک گروه قرار نمی‌گیرد.

۵- یک بیماری خاص در صورتی دارای یک عنوان جدا خواهد بود که فراوانی رخداد آن و یا اهمیت و شرایط بیماری یک طبقه مستقل را ایجاب نماید.

۶- واژه‌های مبهم در آن به حداقل می‌رسد.

۱-۲- بیان مساله

مدارک پزشکی که از مراجعه بیمار به یک مرکز درمانی شکل می‌گیرد علاوه بر اطلاعات مربوط به هزینه بیمار شامل تجربیات و یافته‌های علمی که در روند تشخیص بیماریهای گوناگون بدست آمده‌اند بهمراه نتایج نهایی درمان و وضعیت هنگام ترخیص بیمار می‌باشند که با همکاری واحدهای پذیرش، بایگانی پزشکی، آمار بیمارستانی و کدگذاری بیمارها تحقق یافته است و به صورت کامل در پرونده بیمار ثبت و ضبط شده و ارزشی همسنگ کتب و نشریات پزشکی دارد و از منابع مهم و با ارزش تحقیقات بهداشتی بشمار می‌رود تا جائیکه نیل به اهداف عالی تحقیقاتی، پژوهشی در پزشکی به مقدار قابل توجهی بستگی به وجود یک سیستم کامل و صحیح مدارک پزشکی دارد. در این میان واحد طبقه‌بندی و کدگذاری با به کارگیری روشهای استاندارد طبقه‌بندی بین‌المللی بیماریها و اقدامات درمانی و اعمال جراحی و ... امکان ثبت و

گزارش دهی، تجزیه و تحلیل، تفسیر و مقایسه منظم داده‌های مربوط به مرگ و میر و بیماری را در کشورها یا مناطق و زمانهای مختلف فراهم نموده و در صرفه‌جویی وقت مسئولین تاثیر بسزایی دارد.

کوهن^(۱) (۱۹۸۷) معتقد است که به کارگیری طبقه‌بندی بیماریها باعث اصلاح و تشخیص کدهای پزشکی شده و بر میزان کیفیت اطلاعاتی که بر مبنای تشخیص بیماریها استخراج می‌شود تا حد زیادی تاثیر می‌گذارد که این اثر بر تحقیقات به خوبی مشهود است. اهمیت موارد فوق لزوم اعمال آن در کلیه مراکز درمانی را مشخص می‌سازد. لذا پژوهشگر با مشاهده عدم هماهنگی در کدهای مورد استفاده در بعضی از مراکز درمانی بر آن شد تا به بررسی وضعیت طبقه‌بندی و کدگذاری بیماریها و اقدامات درمانی در بیمارستانهای تخصصی - آموزشی تابعه دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران بپردازد.

۱-۳- اهمیت پژوهش

مقامات بهداشتی و پزشکی پیشگیری برای طرح‌ریزی، اجرا و ارزشیابی برنامه‌های صحیح بهداشتی ناگزیرند که اطلاعات واقعی و قابل اطمینانی درباره وضع بهداشت جامعه داشته باشند. این اطلاعات همراه با آمارهای نیروی انسانی، تسهیلات درمانی بهداشتی و کاربرد آنها کمک خواهند کرد تا برنامه‌های صحیح و مفید، طرح‌ریزی و بمورد اجرا گذارده شود. این اطلاعات باید حتی المقدور بهنگام و با هدفهای مقامات اجرایی بهداشتی توافق داشته باشد (محمد و ملک افضلی، ۱۳۶۳، ص ۲۰۷).

ارتقاء و بهبود کیفیت بهداشت و درمان هر کشوری وابسته به منابع اطلاعات آماری دقیق و صحیح می‌باشد که آمارها نیز در گروهی ارائه منظم و مرتب وقایع و ارقام هستند. نمایش و ارائه منظم حالات بیماریها و سایر وضعیتهای معالجه و درمان مستلزم چیدن و قرار دادن «تشخیصها» در طبقاتی است که با روشهای اصولی به سهولت قابل فهم باشند. حتی با اقلام ساده‌ای از

اطلاعات مربوط به بیمار (مثل سن بیمار) راههای مختلف طبقه‌بندی جهت اطلاعات آماری وجود دارد. بنابراین با یک نظر گذرا به موضوع پیچیده‌ای چون بیماریها، روشهای احتمالی بسیاری برای قرار دادن اصولی هزاران «طبقه‌بندی» تشخیصی به چشم می‌خورد.

مدت مدیدی است که موضوع طبقه‌بندی بیماریها در بسیاری از کشورها افکار مسئولین بهداشتی را به خود مشغول نموده است به طوری که نتیجه آن چندین «طبقه‌بندی» استاندارد می‌باشد که می‌توانند توسط متصدیان مدارک پزشکی مورد استفاده قرار بگیرند ولی فقط یک طبقه‌بندی عمومی به منظور استفاده‌های آماری ملی و بین‌المللی (طبقه‌بندی بین‌المللی آماری بیماریها، صدمات و علل مرگ توسط سازمان بهداشت جهانی) موجود می‌باشد که پذیرفته شده و قابل قبول است و کلیه تشخیصها را به روشی اصولی طبقه‌بندی کرده و شماره بیماری یا گروههای بیماری را نیز شامل می‌شود که این شماره‌ها همان «کدها» می‌باشند. (بنجامین^(۱)، ۱۹۸۰، ص ۷۴)

در ابتدا به طور عمده از *ICD* به منظور حمایت از اندکس بیمارستان استفاده می‌شد و این اندکس تحقیقات و برنامه‌ریزی موسسه را پوشش می‌داد (ویگل و لویس^(۲)، ۱۹۹۱، ص ۷۲) و کدها به این منظور تخصیص می‌یافت که امکان دسترسی به پرونده‌های پزشکی براساس تشخیصها و اقدامات فراهم شود، بدین ترتیب پرونده پزشکی می‌توانست برای تحقیقات پزشکی و آموزشی مورد استفاده واقع شود (فینگان^(۳)، ۱۹۹۰، ص ۵)

اما موثرترین سیستم طبقه‌بندی برای بیماریها سیستمی است که اطلاعات کافی درباره تعداد زیادی از بیماران بستری و سرپایی را فراهم نماید و بازیابی بیشترین تعداد پرونده‌های پزشکی بیمار را با کمترین مقدار بررسی پرونده میسر سازد (اسکورکا^(۴)، ۱۹۸۸، ص ۷۳). از طرفی کدگذاری و طبقه‌بندی باید به طور صحیحی انجام شود تا آمارها و اندکسهای صحیح، دقیق و با معنی برای استفاده داخلی و نیز برای فراهم نمودن پایگاههای داده یک شکل، جامع و معتبر به

1- Benjamin
3- Finnegan

2- Weigel & Lewis
4- Skurka